

Kejt Vilijams

TAJANSTVENA ZADOVOLJSTVA

Prevela Matilda Maloku

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2013.

Prolog

Bolesne... mučne misli pohode više nego prijatne.

Duh njihovih muka progoni ih u krevetu.

Florens Najtingejl, *Beleške o medicinskoj nezi*

London, jul 1840.

Mrak se kasno spušta na Spitalfildsku pijacu, najpre preko đubrišta, gde trgovci bacaju otpatke bajatog povrća i polomljenih gajbica. Vlasnici tezga pakuju jabuke i kupus, skupljaju komade mesa, ostrige, torbe s ribom, izlupanu gvožđuriju i jeftinu odeću, ispijaju poslednje gutljaje piva, a zatim zagrljeni prelaze kratak put do svetla Leline kuće džina na čošku. Ostajem iza njih, blizu đubrišta, i posmatram ga kako se presijava dok crvi mile iz mekog tkiva govedeg mesa.

Po otpacima najpre lešinare mlađi muškarc, uglavnom bivši vojnici koji se vuku na beskorisnim nogama – puze po đubrištu i zarivaju ruke u njega. Potom dolaze žene, s bebama zamotanim uz grudi, kidaju glave pastrmkama i petličima i stružu ostatke svinjetine s kostiju. Sledi ih gomila slinave dece, grickaju ostatke šargarepa i kvrge krompira, ližu stare kutije i trljaju noge o poslednje sokove mesa. A kada svi drugi odu, dolazi starica i pokazuje trule zube gomili; beživotnih grudi, nalik na dva prljava meseca, obilazi đubrište sa svih strana i smeje se od muke.

Kad vrisne, u početku je niko ne čuje sem mene. Ne čuju je mornari ispred kuće džina, koji razgovaraju o novcu i devojkama, niti žene

Kejt Vilijams

u potamnelim crvenim haljinama i tankim šalovima, koje čekaju na ćoškovima ulica; čak ni deca koja preturaju po otpacima i tuku se oko ulova na obodu pijace. Ona ne prestaje da vrišti. Zvuk juri preko zidova sve dok njeni vrisci ne počnu da odjekuju, i tek tada deca i žene podižu glave da oslušnu, a mornari spuštaju flaše. Ubrzo dolaze i pravi ljudi, važna i odgovorna gospoda, s urednim kosama i dugačkim crnim ogrtačima, koji na pijačare i one koji preturaju po đubretu nikada ne potroše ni jednu jedinu misao. Posmatraju poludelu ženu, koja se trese u krvi, i veruju da je ona ta koja umire.

Potom primete ono što leži iza nje. Devojka. Plava haljina joj je oko nogu iscepana u rite. Dvadeset uboda nožem, nagađaju, ubadana je iznova i iznova sve dok joj koža nije postala kao razbarušeno perje na pocrnalom tkivu. Ruke i noge savijene su unazad, tako da se vide samo grudi, a svetla kosa joj je upletena i ugurana u usta. Jedna plava traka i češljic s perjem drže kosu na krajevima. Na delu prsa koji je preostao od njenih dojki, ubica je urezao duboku zvezdu. Nastavljaju da posmatraju i na sredini njenog i dalje toplog srca ugledaju jedan peni.

Abigejl Gringras otresa svoju debelu suknju dok izlazi iz Dejvisove šeširdžinice. Udara u vunu kao da time može da otrese prašinu i surovost svojih dana. Vrata se zalupiše za njom, ali ona ne mari za to. Mrzi gospođu Dejvis i njene devojke sa usiljenim osmesima. Oseća kako vlažna kaldrma dodiruje donove njenih čizama dok odlazi ka Ulici Long Ejkr. Zvižde joj četvorica zidara pred prodavnicom pita, a ona nije toliko umorna da ne nakrivi malo glavu i blago se osmehne crnpurastom na vratima. Zatim skreće u Long Ejkr, s gomilom ljudi koji mile kućama, a protekli dan joj se vraća: od saginjanja je oštro boli donji deo kičme, levo oko joj igra, a koža pod noktima pecka, pošto ju je tu gospođa Dejvis ubola iglom; namerno, uverena je u to.

Stara veštica. U poslednje dve nedelje, gospođa Dejvis stalno je primorava da zašiva postave i krpi rupe, što znači da mora da sedi u zadnjem delu radnje. Iako plete i veze podjednako dobro kao i ostale, i deset puta bolje od Emili Voren, koja je ljubimica gospođe Dejvis samo zbog guste zlatne kose, kakva se mnogo dopada gospođi, i lica, nedovoljno lepog da bi rumenilom uznemirilo dame.

Tajanstvena zadovoljstva

Abigejl prolazi pored bleštavih radnji i ne primećuje ništa. Okrugle staklene boce svetlucaju u plavoj, zelenoj i crvenoj boji u izlogu apoteke, koji je posmatrala hiljadu puta pre toga, kao i jabuke i kruške povrh tezge odmah do knjižare. Na obraća pažnju na momka koji prodaje novine s najnovijim tračevima o kraljicininim damama, ni na čistača cipela, čiji su nokti oko ivica pocrneli za ceo život. Čak joj ni krempite, koje podrhtavaju u zamagljenom prozoru poslastičarnice, ukrašene suvim grožđem kao što zvezde krase nebo, ne upadaju u oči. Ona vidi samo ono što joj se događa u mislima i surovost svog radnog dana.

Dok ide uz Kingsvej prema Ulici Haj Holborn, u mislima prelazi sve pakosti gospođe Dejvis. Posekotine na petama kače joj se pomalo za čarape, a ona se na to ne obazire jer voli taj osećaj sirovosti, vrelinu koja je obuzima pre nego što se pukotina raširi i počne da boli. Abigejl prelazi put ka Katedrali Svetog Pavla, a zatim kaska niz Ulicu London vol. Skuplja svoje teške suknje iz bare i okreće se ka Bišopsgejtu i potom Šordič Haju, ponavljajući u sebi kako je Lili, prodavačica iz radnje, rekla da je jedna mušterija tražila da baš ona lično, Abigejl, obavi posao, a gospođa Dejvis odgovorila je da je dotična mlada dama bolesna i ponudila Emili da je odmeni. Duva u svoje tanane prste. Jednoga dana imaće sopstvenu radnju i gospođa Dejvis i Emili moliće je za posao, a ona će im ponuditi da nešto malo zakrpe, kod svoje kuće. Ne mogu ništa više da učinim, zamišljala je kako govori, trenutno imam veoma dobre devojke. Misli joj lutaju do staklenih izloga punih šešira i klupa vrednih radnica, koje sede pogurene i šiju samo za nju. *Abigejl Gringras. Čuvena modistkinja.*

Dodiruje kosu, a zatim i meku plavu svilenu traku. Gospodin je ušao s damom (*damom*, naglasila je Lili) da izabere šešir, vratio se sat kasnije i rekao da će mu biti drago ako bi mlada dama s očima boje lešnika htela da prihvati jednu traku iz radnje – bilo kakvu – i da to stave na njegov račun. Gospođa Dejvis nije bila tu pa je otišla u prednji deo radnje. Obrve su mu se otanjile na krajevima pa je zamislila kako podiže ruku i vraća nekoliko nemirnih dlaka na mesto. Dok mu je zahvaljivala, osetila je kako je Lili gurka laktom i pitala se: Da li je ovo početak propasti? Gospodin će se vratiti po nju i početi da je izvodi u pozorište, gde će nositi velike cvetove na šeširu i svi će misliti da je posrnula. Izabrala je plavu traku i čekala. Ali on se nije vratio, a poslao je slugu da pokupi šešir. „Na muškarce se ne možeš osloniti“, ponovila joj je Lili izreku u

Kejt Vilijams

kojoj su obe uživale. Ipak, mesecima kasnije, Abigejl se i dalje čudi. Eto, kada napokon bude došao po nju, biće prekasno: biće vlasnica svoje radnje, možda i udata. Mlada dama s očima boje lešnika. A od juče ima i mnogo lepši ukras, češljic s perjem, koji je pronašla na ulici u blizini Crkve Svetog Magnusa.

Skreće u Ulicu Redčerč, a zatim u Baundari roud. Dok svetlost plinskih lampi bleedi, a na ulicu pada mrak, ona ne vidi i ne misli, upletena u mrežu svoga uma.

Šuškanje iza nje. Korak.

Gleda pred sebe, ulica je prazna. Samo se mladi mesec ogleda u kamenju. Slika gospođe Dejvis i Emili nestaje u trgovima, a ona misli samo na to gde se nalazi, šta je to oko nje.

Ponovo se čuje korak, a zatim i disanje. Dok korača napred, ponavlja da to nije ništa. Toliko joj se već puta učinilo da je neki čovek suviše blizu iza nje, a nijednom za to nije bilo nikakvog razloga. Čuje kašalj i bat cipela koje lepo zvuče, grudi joj se stežu. Korača brže. On isto.

Bože, pomози mi!

Neće se okrenuti. Kada bi to učinila, on bi postao stvaran; međutim, ako nastavi da hoda i pretvara se da ne zna da je tu, on će se istopiti, a ona će biti na sigurnom i nikada nikome neće pričati o tome, nikada. Uskoro će se neko pojaviti, čovek koji posle teškog radnog dana vuče svoju torbu, odrpana žena s dvoje dece koja urlaju. Prići će im, osmehnuće im se, ostati blizu njih i otići kući osvetljenim putem.

Abigejl nastavlja da hoda. On isto.

Samo mirno, kaže sebi. Još samo nekoliko ulica do prenočišta. Nije daleko. Nije se obraćala Bogu još otkako je bila mala, kad joj je majka bila na samrti. Sada se pogađa. Pusti me da se vratim kući i dobićeš bilo šta. Ići ću u crkvu svake nedelje. Nateraću Džozefa da se oženi mnome. Voleću gospođu Dejvis i Emili Voren. U mislima pokušava da zadrži sliku čoveka sede brade, koji se pomalja iz oblaka, blagonaklono, u žučkastoј tunicі, kakvu je, kad je bila mala, nosio i njen otac dok je popravljao stvari po kući.

Korača, sve brže, i čuje da čovek čini isto.

Prestani da umišljaš, govori sebi. *Samo pokušava da te zaplaši.*

Skreće levo i zna da će je on pratiti. Kvekerska ulica je mirna. Pre nekoliko godina, mesni odbor odlučio je da poruši kuće i podigne nove

Tajanstvena zadovoljstva

zgrade, u kojima će umetnici i slični ljudi slikati i praviti nameštaj za bogate. Ali zgrade su bile završene taman kada se sve promenilo, a sav novac nestao, tako da su ostale prazne; neke su već preuzeli pacovi. Ne postoji nijedan drugi put kojim bi mogla da ide, osim da se okrene. Pro-lazi pokraj napuštenih zgrada, čiji prozori svetlucaju kao oči, i čuje ga za sobom. Ništa se neće dogoditi. *Ti si srećna osoba – seti se toga. Uvek je sreća bila na tvojoj strani.* Pomera se malo više na jednu stranu ulice i čuje da on čini isto. *Vedrije misli*, govori sebi. Dan s Džozefom kraj Temze. Kako je otac podiže iznad glave kada je bila dete.

Međutim, jedino na šta uspeva da misli jeste njena kuća. Soba, koju je ostavila u neredu kada je tog jutra izjurila: krevet nenamešten, spavaćica bačena preko poda. Gospođa Vornli naginje se preko gelendera, šiške joj upadaju u oči, više joj *draga moja*, da ni tren više neće čekati za ugaj i da bi joj bilo bolje da plati večeras ili će biti problema. Uradila bi sve da je u svom krevetu, da pokuša da zaspri dok Neli galami u sobi iznad nje, da udiše smrad prekuvanih klica i masti, da čuje Pitera kako udara kofama vode uz stepenice. Kako je mrzela tu sobicu! Žudela je za nečim prostranijim, u nekom boljem delu grada. Sada želi jedino da otvori ta masna vrata, skine čizme, sedne na klimavu stolicu koju je pronašla na ulici blizu Holborna, i da zna da je na sigurnom. Tada ćeš se, kaže sebi, smejeti što si se toliko uplašila.

I više nikada nećeš ići prečicama.

Još samo nekoliko jardi. Najpre levo, pa desno. Tada treba još samo da preseče put preko uličice iza prodavnice pita i stići će. Prilazi tamnom ždrelu uličice. Okleva jedan trenutak, diše. Sada joj je toplo. Misli na gospođu Vornli, kako joj otvara vrata, proviruje dok žuta svetlost lampi beži napolje i preplavljuje ulicu. *Kuća.* Uspravlja se, osmehuje se za sebe i kreće ka svetlu.

1.

Grad muškaraca

Dva čoveka u kaputima stoje kraj naše kapije. Ujak bi želeo da verujem da su to radnici, koji su se tu naslonili da razgovaraju, a posle će produžiti dalje. Međutim, onog tamnijeg videla sam tri puta tokom protekle nedelje. Toliko je blizu da mu vidim crne tačkice dlaka uz ivicu brade i zamišljam kako podižem ruku i čupkam ih; gruba i tamna koža se opire, ali popušta sve dok ne bude više ničega sem čiste kože, nalik dečjoj.

Čak i tako kasno, prošle zime viđala sam mnogo ljudi sa svog prozora: parove koji su se šetali držeći se podruku, služavke koje su nosile vedra s mlekom, radnike s korpom cigala na ramenima, starice u prolazu. Jul sada kuva našu ulicu, a muškarcu su jedino što vidim. Muškarcu tumačaju pred mojom kućom i zastaju kod kapije. Kada prolazim ulicom u kočiji, oni me posmatraju. Naslanjaju se na vrata, gledaju moju haljinu i češu se o moju ruku.

„Molim te, *potrudi se* ovog popodneva, Ketrin.“ Ujak se pretvarao da na zidu namešta reprodukciju Hogartove *Ulice džina*^{*}, kako ne bi morao da gleda u mene. „Nije ti valjda toliko teško da se malo osmehneš.“ Zakoračio je unazad, do statue smrti iz Istočne Afrike, koja je stajala na kutiji za ugalj. „Gospodin Dženiser je izuzetno bogat čovek.“

* Vilijam Hogart (1697–1764), engleski slikar i grafičar, poznat po satiričnoj kritici društva i politike. *Ulica džina*, grafička reprodukcija iz 1751. godine, predstavlja njegovu podršku pokušaju britanskog Parlamenta da ograniči prodaju žestokih pića. Uz *Ulicu džina*, na kojoj su prikazane užasne posledice konzumacije džina, postoji i *Ulica piva*, koja veliča hranljiva dejstva i druge prednosti piva u odnosu na džin. (Prim. prev.)

Kejt Vilijams

Disala sam sve brže. „Kao što si već rekao.“

Ujak otrese svoj prašnjavi rukav, okrenu se i zakoluta očima ka meni. „Da li je to najlepša haljina koju imaš?“ Toliko sam porasla tokom proteklih nekoliko meseci da mi je čak i bleđožuta haljina, kupljena nedugo pošto sam stigla u Prinčevu ulicu, bila suviše kratka. Zeleni porub dodirivao mi je vrh čizama.

„Sedeću. Danas je teško kupiti haljinu.“

Sleže ramenima. „Život ide dalje, draga. Ne smemo živeti kao zatočnici straha. Niko ti neće nauditi. Uvek su siromašni žrtve. Eto, zamoliću Tomasa da te sledeće nedelje kočijom izvede do krojača.“

Kada sam uhvatila odblesak ujakovih misli, videla sam sliku stare žene nepodobne za brak, zaključanu u svojoj sobici, obučenu u izbledele haljine iz svoje mladosti.

„Odlučila sam da prestanem da rastem.“

„To bi bilo mudro.“ Začuo se tamni sat i zlatni čovečuljak započe svoj spori krug. „Ako bi ustajala ranije, Džejn bi imala vremena da ti pomogne da namestiš frizuru.“ Lice mu je bilo prilično nepomično na vrelom vazduhu. „Kad završimo s jelom, želeo bih da se vratiš u svoju sobu, da ti malo sredi i kosu. I nađi neku haljinu koja ti bolje stoji.“ Podigao je obrvu. „Onu svetlolila. Popodnevni gosti su nam veoma važni.“

Okrenuo se pa sam pogledom uhvatila veliku smeđu mrlju na njegovom obrazu, kao ugriz koji nikako da se zaleći. Uvek je crnu kosu vrlo pažljivo začesljavao s čela i nije nosio ni brkove ni bradu, tako da mu je lice, osunčano i izborano, gledalo svet golo. Žudela sam da ponovo budem u svojoj sobi s Grejs, dok rukama prolazi kroz moju kosu i zasmehava me oponašajući ujaka.

„Upoznavala sam već tvoje prijatelje.“

„Poseta neće biti ista bez tebe, draga moja.“ Ispružio je ruku i prsten s pečatom u obliku zvezde zasijao mu je na malom prstu.

Morala sam da služim čaj čoveku s licem lasice i rudnicima u Južnoj Americi, ali nisam nosila lila haljinu zbog njega.

„Gospodin Džejms Lit Dženiser je brat našeg dragog prijatelja gospodina Bel-Smita. On nije najsajnijeg zdravlja.“

Nisam htela da ga udostojim odgovora. Ispred prozora je prolazio naš sused gospodin Kent i mahao; dečje lice sijalo mu se na vrelom vazduhu.

Tajanstvena zadovoljstva

Ponovo sam pogledala u ujaka, a njegovo lice bilo je obasjano lukavim izrazom. „Čujem da mlađi gospodin Dženiser ume da zadovolji dame.“ Udario je prstom u vazduh kao da stavlja tačku na rečenicu.

Naša trospratna kuća u Prinčevoj ulici u istočnom Londonu bila je stara više od sto godina. Većina drugih zgrada pretrpana je porodicama, po trideset, čak i četrdeset duša živelo je u jednoj kući, s krojačima, stolarima i tkaljama, koje nisam razumela jer govore francuski. Držali su upaljene sveće na prozorima po celu noć. Odrasla sam u Ričmondu i za to vreme sam samo jednom bila u Prinčevoj ulici, ali ta poseta mi je samo izazvala glavobolju, a ulice se posle uopšte nisam mogla setiti. Kada sam pre manje od godinu dana doputovala kočijom iz Lavenderfildsa, da bih počela da živim s ujakom, ništa nisam prepoznala, kao da nikada nisam ni videla tu ulicu.

Prvih nedelja nisam mogla da poverujem koliko je bučno. Po ceo dan i noć, ljudi viču, bebe plaču, psi zavijaju, a drvo i metal neprestano lupaju i zveckaju. Mirisi su mi napadali nos: kanalizacija, trulo povrće, prljava tela i psi ulivali su se u moju sobu. Skrenula bih iz hodnika ka spavaćoj sobi i bila uverena da vidim žučkasti smog kako se spolja preliva na moje prekrivače na krevetu. U Lavenderfildsu, buku smo pravili samo mi, iznutra. Napolju su vladali mir i tišina, a u vazduhu je mirisala sveža trava. U Prinčevu broj sedamnaest uvek je nadirao spoljašnji svet. Tih prvih noći ležala sam budna u krevetu, ubeđena da će se čađavi golubovi s krova svakog trena stropoštatati kroz dimnjak i krenuti da lepeću krilima nad mojim krevetom, ostavljajući uličnu prljavštinu za sobom.

Ipak, nakon nekoliko meseci, navikla sam se na Prinčevu ulicu, zaboravljajući, dok ne bih ugledala naše goste, blede i iznenađene na vratima, da živimo u kraju kojem se mnogi u Londonu podsmevaju.

Popela sam se stepenicama do svoje sobice. Sanjala sam da je Grejs već tamo, da čeka, njena bleđa kosa sija kao sveća u tami.

„Čujem, potrebna ti je haljina za ovo popodne.“ Okrenula sam se, a ona je počela da mi otkopčava haljinu. Njeni prsti našli su se na mom

Kejt Vilijams

vratu kad mi je pomerila kosu. Glačala je lila haljinu na mojim rame-nima, a ja sam želela da se oslonim na nju. Da je dohvatim rukama koje su pre samo godinu dana bile vezane kaiševima.

„Ponovo pokušava sa udvaračima.“ Sela sam na stolicu za stolom.

„Jednom ćeš morati da se udaš.“

„Nikad.“ Želim da ostanem s tobom. „Volela bih da možemo da uzmemo neku kuću zajedno.“

„To bi mi se svidelo.“ Stavila je ruku pod moju kosu i počela da je češlja. Osmehivala sam se dok je to radila. Oslonila sam se na haljinu na njenim grudima i koža mi se pretvorila u vatru.

Ali nije bilo nikoga u toj mračnoj sobi osim mene, maski koje je ujak pronašao u Africi, pilje u mene sa zidova, i dve figurice koje izgledaju kao lovci. Uхватила sam u ruku svoju zamršenu kosu i sama se očešljala, a zatim pozvala Džejn da mi napravi frizuru.

Poseta je prošla kako sam i očekivala. Konstantin Dženiser, žgoljav, razjapljenih usta, ispružio je noge ispred sebe kao dva dugačka odvoda. Njegova majka mu se otvoreno divila, a otac mu je sedeo previše blizu dok ga je veličao.

„Naš sin je bio izuzetno uspešan u školi.“

Moj ujak je klimao glavom. „Ketrin je dobijala odlične izveštaje od svojih guvernantki.“

O, svi su tako ljubazni! Moj ujak i gospodin Dženiser počeli su razgovor, raspravljali se o poslovima i porodici (dve mlađe kćerke završavale su školu u Batu, s njima je živela i jedna rođaka – osamnaest godina, a već zaručena) i pričali o zdravlju njihovih rođaka Bel-Smitovih. Gospođa Dženiser držala se lepih reči o našem salonu, pravoj antikvarnici čudaštva. Nalila sam čaja, nespretno, i ponudila ih čajnim kolačićima gospođe Grejvs i biskvitima na našim najboljim tanjirima s cvetnim dezenom. Osmehivala sam se. O, kako sam se samo osmehivala.

Počela sam da priželjkujem da imam ujnu. Neku majčinsku figuru koja bi zabavila naše goste čavrljajući onako kako ja ne umem. Zamisljerala sam je kako zagreva prostoriju rečima, oslobađajući nas mučne tišine koja nam je visila nad glavom kao ledenice. Ipak, moja tetka Kros

Tajanstvena zadovoljstva

nije unosila nimalo spokoja, niti je bila ljubazna, a ujakova žena bi sigurno bila ista.

Grejs mi je rekla da izgledam dobro. Međutim, ovaj čovek i njegova porodica mogli bi i da pobegnu od mene. Mrzela sam što oni mogu da izaberu da učine baš to. Imala sam majčin mali nos i zelene oči, za koje je jedan očev prijatelj rekao da ga podsećaju na rimske slike. Čak i dok sam bila okovana za zid, s kosom kratko odsečenom, poneko bi rekao: *Jao, kako ima lepu kosu. Tako tamnu! Sigurno ima malo indijske krvi?* Sada mi je kosa bila crnja nego ikada pre. Otkako sam došla da živim s ujakom, porasla mi je skroz niz leđa. Doduše, moj izgled nije bio nikakav problem, već moji maniri. Svako je mogao da vidi da se ne uklapam. Nijedan delić mene nije bio na mestu, ni u telu ni u duši.

Želela sam ujaka da pitam: „Zašto me svima predstavljáš kao uda-vaču? Neki odgovorni otac mogao bi da se raspita o mojoj prošlosti.“

Okrenula sam glavu i ugledala lakeja kraj sjajne kočije Dženiserovih, uspravljenog, sa svakim mišićem tela napetim, kako bi pokazao nezadovoljstvo što stoji u Prinčevoj ulici, gde se žgoljavi psi češu o čoškove kuća, a sredinom se sliva braon kišnica. Pogledala sam iza njega u malo lice ugravirano na fasadi kuće preko puta – oči, usta, nos – i dozvolila im da mi pulsiraju iza očiju. Budući da svaku ulicu u istočnom Londonu kontroliše neka banda, Prinčeva ulica ima sreće, govorio je moj ujak, što njome vladaju Malajci. Sakupljač je dolazio do naših vrata po novac dvaput mesečno, i kad platimo, budemo zaštićeni.

Gospođa Dženiser je ispružila voštane prste da uzme biskvit i boja-žljivo izjavila da su zidovi kuće sigurno veoma jaki. Ujak podiže pogled i, kao da mu je glas bio začepljen u nekom ćupu pa oslobođen, poče da govori.

„Kupio sam ovu kuću pre dvadeset godina“, objasnio je. „Njena vrednost je od tada mnogo porasla, ali nisam želeo da se bavim špekulacijama. Ne. Bio sam očaran njenom istorijom.“ Raširio je ruke. „Ušao sam i odmah sam osetio prošlost. Zar se ne slažete?“ Gospodin Dženiser je zagrizao keks. Ujak se okrenuo i otvorio fioku iza sebe. „Iskopao sam ove deliće grnčarije iz bašte“, rekao je podigavši ih na svetlo. „Sigurno potiču iz srednjeg veka, zar vam se ne čini? Iz XIII veka, uveren sam. Zamislite tu porodicu kako kuva nad malom vatrom, u strahu od

okupatora. Ili stanovnike iz kasnijih dana, u crno-beloj kući na ovom mestu, koji slušaju priče o Kraljici Bes koja ulazi u London, pa druge koji posmatraju kako im sve gori u Velikom požaru.“* Gospođa Dženisser je zurila u afričke posmrtno maske na zidu iza ujakove glave. „Ova kuća je ponovo podignuta 1720. godine. Zamišljam kako njen gospodar, inače svilar, izlazi kroz svoja nova vrata i u nosiljci odlazi da popije kafu u Kovent Gardenu.“

Prešla sam prstom preko svoje šoljice za čaj, poželevši da je lupim tako jako da se razbije. Pomislila sam da Dženisserove sigurno muči miris aromatičnih štapića. Ujak je poslao Džejn da ih kupi od prodavaca na doku, nadajući se da će zamaskirati vonj vlage. Ja sam navikla na taj miris, ali sam znala da gosti nisu. Nadala sam se da ih zbunjuje. Nisam mogla da shvatim kako je jedan tako ugledan čovek, kao što je gospodin Dženisser stariji, uopšte mogao da upozna mog ujaka. Takođe i Bel-Smitovi, koje je ujak nedavno počeo da posećuje. Nisam videla šta bi oni želeli od njega, čak i kad bi zaista bio toliko bogat kao što veruju.

„Ponekad“, govorio je moj ujak, „osećam da gotovo ne mogu da radim, toliki je pritisak istorije ovde. Više volim da sedim i upijam ogromnu težinu vremena.“ Naslonio se prilično zadovoljan. „Vaša haljina je lepog kvaliteta, gospođo. Svila iz Spitalfildsa?“

Znala sam da smo im bili smešni, dvoje čudaka koji lelujuju u senovitoj kući obloženoj drvetom, u delu Londona koji niko ne bi pozeleo ni da poseti. Zalepili su oči za Hogartove reprodukcije, koje su popunjavale zidove, nakrivljeni stari kauč, inače kupljen na pijaci, posmrtno maske i sto izrezbaren astrološkim znacima. Oni su svoju kuću u Sent Džejmsovoj ulici verovatno ukrasili probranim porcelanom iz Sevra, nikako delovima vavilonskog friza, indijskim svećnjacima, malajskim figurama smrti i starim kineskim ćupovima. Bili su odeveni po poslednjoj modi, a moja haljina pufnasta i lila; pritom sam nosila samo jednu egipatsku ogrlicu od zelenih i plavih perlica, koju mi je ujak dozvolio da za tu priliku otkaçim sa zida. Ni njegovo crno odelo ukrašeno plišem nije nešto što se često nosi, bar koliko sam ja znala.

* Kraljica Bes je nadimak kraljice Elizabete I Tjudor (1533–1603). Veliki požar zahvatio je London 1666. godine. Izgoreo je skoro ceo centar, preko 13.000 kuća i 87 crkava, uključujući i Katedralu Svetog Pavla. (Prim. prev.)

Tajanstvena zadovoljstva

„Sigurno je veoma teško čistiti vašu kolekciju“, izgovori gospođa Dženiser, gledajući u damaskog ratnika pored vatre.

„Ah, gospođo, ali kada čovek dođe u posed retkih umetničkih predmeta, on ne razmišlja o kućnim poslovima koji oni iziskuju. Pogledajte ovu kutiju za ugajl iz Sibira. Mahagoni i tigrova koža, veoma lepo ukrašena. Prodavac mi je umesto nje ponudio svoje dete, ali ja sam bio uporan.“

Pogledala sam u gospođu Dženiser. Ako se budem udala za njenog sina, nosiću iste takve haljine s visokom kragmom i staraću se za uređenje salona. Provođiću jutro listajući kataloge trgovaca, a po podne će me mučiti blaga glavobolja na kauču, dok ne dođe vreme za prekuvanu večeru u trpezariji toploj od previše svetla. S Konstantinovim detetom, bez kraja ću razmatrati šta bismo mogli da jedemo, bez zanimanja šta je važno, a šta je lepo. Nisam mogla to da podnesem. Odbijala sam. *Meni se to neće desiti.*

„Posebno sam ponosan na kamin“, govorio je ujak. „Bio je deo stare kuće i sjajno radi. Novo nije uvek bolje.“

Ujak im nije rekao, naravno, da nam krov prokišnjava, da služavke moramo da plaćamo mnogo više nego drugi samo da bi ostale, i da nam susedi nisu ugledni. Mnogi od bogatijih svilara preselili su se u unutrašnjost pa su kuće u okolini bile jeftine. Na primer, gospodin Horas, odmah do nas, živio je ovde samo zato što nigde drugde nije mogao da iznajmi jeftiniju kuću, budući da se uselio pravo iz zatvora gde je boravio zbog dugova. Kentovi, majka i sin, došli su iz Čatama, kako kažu, da bi sin studirao umetnost, ali Džejn je čula da su njegovog starijeg brata obesili. Ujaka to nije zanimalo, tolika je bila njegova ljubav prema istoriji.

„Ne bih mogla da živim bez polica“, reče gospođa Dženiser (nismo mogli da ih namestimo za trule drvene panele na zidovima). „I zar vam ovaj enterijer nije malo taman?“ U početku su naši gosti bili zainteresovani, ali potom, posle otprilike pola sata, nadmenost je zapenila kao voda u bunaru kada se skloni lišće. Dženiserovi su kao i svi drugi. Oni su, a ne mi, istraživači; oni će se vratiti kući uvereni u ispravnost izbora koji su načinili.

Nije se dala obeshrabriti. „Nema vazduha!“ Čula sam je kako misli: mlada devojka zatvorena u ovoj tamnoj kući, okružena starinama – *nije to normalno*. „Da li volite svež vazduh, gospođice Sorgaj?“ I ja sam

Kejt Vilijams

gledala u nju, u skupoj ružičastoj haljini, s plavom čipkom, s kojom je pokušavala da izgleda kao crtež iz nekog časopisa. Želela sam da zna da sam ja veliki komad srebra i da će njene misli skliznuti s mene, pošto neće imati za šta da se zakače. *Ni ja ne mogu da podnesem ove sobe!* Želela sam da zaplačem. Sedela sam u kući i osećala kako istorija curi po meni, pokušava da mi se uvuče pod odeću, gusta i vrela kao šerbet. Osećala sam kako me bivši stanari ovih soba pritiskaju kroz tamu i znala da žele da zamene moje misli svojim. Pogledala sam u gospodina Dženisera, njenog muža, i u Konstantina – neverovatno, ali bilo je tako jasno da dolaze iz zemlje živih, gde su životi sunčani, žuti, ružičasti ili plavi, kao izvezeno cveće, i gde uvek postoji izbor.

Moj ujak je lagao! Nije ga privukao šarm istorije, već zadah smrti. Bilo je toliko smrti u kući: maske, lobanje u plakarima, indijski mačevi kojima se odsecaju glave i gomila predmeta čiji su vlasnici već dugo u grobovima. On je bio kralj ovog rejona, vladar koji je preostao. Nisam mogla da pobegnem pa sam maske morala da pretvorim u utehu. Ohrabruju me da mislim da je život, ako ne bolan, onda kratak, a istina je da se dani otežu u beskraj i sve što imam samo su beskonačni sati čekanja.

Ali nisam mogla da kažem tako nešto. Sjaj gospodina Dženisera bi nestao, njegova žena bi se nakašljala, a sin bi se verovatno nasmejao. A kada budu otišli u posetu prijateljima, u neku belu prostoriju visokog plafona, gde zveckaju fine šoljice za čaj, mogli bi da izjave: znate, posetili smo gospodina Krenabana i gospođicu Sorgaj, i, znate, ona je izuzetno neobična. A neko bi, jednoga dana, mogao da se seti mog imena i priče koju je nekada čuo, i ubrzo bi svi znali sve o meni. I tu bi mi bio kraj.

Zato sam joj se usiljeno osmehnula. „Ujak mi dopušta da se vozim kad god poželim. Mogu li da vam ponudim još čaja, gospođo?“

Gospodin Dženiser je prstom pipkao keks i uputio kratak pogled svojoj supruzi. Za manje od minuta, vratio se opisivanju izuzetnosti svoga sina. Konstantin Dženiser, saznali smo, poseduje oštru pamet, izbrušenu u Vestminsteru i na koledžu Modlin*, koja se sada u celosti ispoljava na poslu koji svakodnevno obavlja u kompaniji *Dženiser i Smit, investitori*.

* Vestminster je jedna od najprestižnijih privatnih engleskih škola u istoimenom delu Londona; Modlin je koledž u Oksfordu (orig. *Magdalen College*). (Prim. prev.)

U toku prvih nekoliko nedelja, otkrio je nekoliko poslova koji su bili zapušteni, kontaktirao s klijentima i obnovio ih sve do jednog, a jedan im je od tada doneo čak dve stotine funti.

„Pa“, zamišljala sam, „to je zaista uspeh.“

„Jeste, svakako.“ Nije prestajao da govori, uskakao je i nastavljao dalje, prolazeći kroz vrline svog sina prvenca kao jelen koji juri pored reke. Pustila sam da mi veličanstvenost Konstantinovog oka za detalje preleti preko glave. Još otkako su stigli, borila sam se sa željom da ponovo zavirim u svoj san od prošle noći. Ako bih dopustila da me priviđenja obuzmu pred drugima, možda bi primetili. Ali jedna primedba o Konstantinovim *prospektima* gurnula me je još dublje, pa sam se predala. Sanjala sam da sam ispred naše kuće, sama na ulici posle ponoći, da me noćni vazduh obavija sa svih strana. I, da, kao što je ujak govorio, preko noći se pojavilo gusto ljubičasto cveće, na fasadi Kentovih, Horasovih i naše kuće. Izniklo je iz pukotina pločnika i cigala. Duvao je topao vetar, cveće se odvojilo sa stabljika i latice su poletele ka meni. Osetila sam da sam ponovo tamo, zapaljenog srca. Zurila sam u svoje ruke i zamišljala kako gule prljavštinu sa zida, koja mi je i sad ispod noktiju.

„Ketrin“, podigla sam pogled ka tri lica koja su čekala, „da li se slažeš?“

„O, da.“ Osmehivala sam se. „Dostignuća gospodina Konstantina Dženiseru zaista su impresivna.“

Ujak se namršti. Konstantinu Dženiseru ote se tihi kikut.

„Ketrin“, ponovi moj ujak, „razgovarali smo o skorašnjem porastu kriminala. Gospodin Dženiser nas je obavestio da su se u blizini njegove kancelarije dogodile četiri pljačke. Polupali su sve prozore na susednoj zlatari, a sef obili.“ Tu ujak stiša glas jer novac zavređuje poštovanje. „Izgubio je šest stotina funti.“

„Baš smo govorili“, dodao je gospodin Dženiser ozbiljnog lica, „kako je svaka pljačka praćena vrlo neobičnim događajima. Lopovi su ukrašavali zidove šarama u obliku životinja i biljaka.“

Konstantin Dženiser se uspravi, odmah na oprezu. „Jeste“, reče brzo, a pramen crne kose zadrhta mu na desnom obrazu. „Otišao sam da ih vidim i pomislio da su zaista za divljenje. Ne mogu da zamislim da ih je načinio neki niži um.“

Nisam mogla da sklonim pogled.

„Trebalo bi da ih vidite, gospođice Sorgaj. Savetujem vam da obavezno odete.“ Začu se zveckanje porcelana s ujakovog dela stola. „Odnosno, ako bi gospodin Krenaban to dozvolio?“

Ujak nije dizao pogled. „Gospođica Sorgaj je jedna mlada dama iz dobre porodice. Ona ne luta ulicama oko Banke Engleske tražeći slike na zidovima.“ Pretpostavila sam da se nada da njihova kočija u povratku neće krenuti kroz Brik lejn.

Vazduh se malo ohladio. Tada je gospodin Dženiser progovorio. „Ne, ne. Naravno da ne. Moj sin se malo zaneo.“ Žudeo je da umiri situaciju i ja sam se prenula od iznenađenja. Izgleda da smo traženiji nego što sam mislila. „Kažu da će posle finansijske krize doći do pada morala“, brzo se umeša njegova žena.

„Verujem da su slike povezane s drugim zločinima.“ Mlađi gospodin Dženiser zurio je u mog ujaka, kao da je čekao odgovor.

Nastao je muk. Stari sat s kukavicom oglasio se u ćošku, najavljujući da je vreme da se njihova poseta okonča. Svih petoro osetili smo olakšanje.

Džejn je došla s ogrtačima i prišla najpre gospođi Dženiser dok su muškarci nelagodno čekali. „Svakako“, reče gospodin Dženiser i dalje se trudeći da udovolji domaćinu, „ovaj deo grada nije nepogodan za Siti.“

„Ali, gospodine“, upade gospođa Dženiser, „ulice sigurno vrve od kriminala.“

„Posebno sada“, nastavi Konstantin Dženiser tihog glasa, zureći u vrata. „Posle one devojke.“

Osetila sam da mi se srce steglo. „Kako to mislite?“

Gospođa Dženiser obukla je svoje krzno i dohvatila me za ruku brzim pokretom. „Izuzetno mi je drago što se ne šetate unaokolo, gospođice Sorgaj, brinula bih se.“

„Ja krivim kraljicu“, prekinu je gospodin Dženiser. „Mlada devojka nije dovoljno jaka da obuzda društvo.“*

Ujak mi se primače. „Ovaj deo grada je savršeno bezbedan.“

„Gospođice Sorgaj, zar niste znali?“, reče Konstantin Dženiser.

* Kraljica Viktorija došla je na presto 1837. i vladala 63 godine, do svoje smrti 1901. U vreme radnje romana. Viktorija je imala 21 godinu, a nekoliko meseci ranije udala se za svog rodaka, princa Alberta. (Prim. prev.)